

Інструктивно-методичні рекомендації щодо ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ у 2018/2019 навчальному році

(Додаток до листа МОН України від 03.07.2018 р. № 1/9-415. Початкова школа)*

Організація освітньої діяльності в 1–4-х класах закладів загальної середньої освіти у 2018/2019 навчальному році здійснюється відповідно до законів України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Указу Президента України від 13.10.2015 № 580/2015 “Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки”, Концепції Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р “Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року”; Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 (у 1-х класах), Державного стандарту загальної початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 (у 2–4-х класах).

Визначені Концепцією Нової української школи пріоритети реформування загальної середньої освіти знаходять своє відображення в Державному стандарті початкової освіти (2018). Звертаємо увагу на те, що Державний стандарт застосовується з 1 вересня 2018 р. для учнів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти (для учнів 1-х класів). У 2–4-х класах реалізується Державний стандарт початкової загальної освіти (2011). Виконання вимог зазначених державних стандартів є обов’язковим для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

Державним стандартом початкової освіти (2018) визначено, що початкова освіта має два цикли навчання (1-2 і 3-4 класи), що враховують вікові особливості розвитку та потреби дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти. Зміст освіти у документі представлено за дев’ятьма освітніми галузями: мовно-літературною, математичною, природничою, технологічною, інформатичною,

соціальною і здоров’язбережувальною, фізкультурною, громадянською та історичною, мистецькою. Кожну галузь описано через загальні результати навчання та обов’язкові результати навчання здобувачів освіти. Загальні результати навчання представлені описом складників ключових і предметних компетентностей, якими має володіти випускник закладів середньої освіти III ступеня, та окреслюють кінцевий результат для побудови освітньої траєкторії здобувачів загальної середньої освіти. Обов’язкові результати навчання показують, які складники ключових і предметних компетентностей мають бути сформованими у здобувачів освіти на кінець кожного циклу навчання.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти результатів навчання, є освітня програма закладу загальної середньої освіти (стаття 33 Закону України “Про освіту”, стаття 15 Закону України “Про загальну середню освіту”). Освітня програма закладу освіти, який здійснює свою діяльність на різних рівнях освіти, може бути наскрізною (з 1 по 11/12 класи) або для певного рівня освіти. Документ схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником. Основою для розроблення освітньої програми є стандарт освіти відповідного рівня (у такому випадку освітня програма закладу освіти затверджується Державним органом якості освіти України за результатами експертизи на відповідність Державному стандарту освіти). Освітні програми розробляються закладами освіти, науковими установами, іншими суб’єктами освітньої діяльності й затверджуються відповідно до Закону України “Про освіту” та спеціальних законів.

Освітні програми повинні передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

Заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні програми.

З урахуванням поетапного переходу закладів освіти на здійснення діяльності за новим Державним

* Редакцією зроблено необхідні літературні правки.

стандартом у 2018/2019 навчальному році освітня програма закладу освіти може розроблятися на основі:

для 1 класів — Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН України від 21.03.2018 № 268);

для 2–4-х класів — Державного стандарту початкової загальної освіти (2011), типових освітніх програм (наказ МОН України від 20.04.2018 № 407).

У навчальному плані освітньої програми закладу освіти конкретизується варіативний складник. У разі використання варіативної години на вивчення курсу за вибором до переліку навчальних програм, який є складником освітньої програми, додається програма цього курсу. Звертаємо увагу, що програма курсу за вибором повинна мати відповідний гриф і виходити до переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в початкових класах закладів загальної середньої освіти (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>).

Використання годин варіативного складника навчальних планів може йти на збільшення годин на вивчення окремих предметів інваріантного складника, впровадження курсів за вибором, проведенням індивідуальних консультацій і групових занять.

При розподілі варіативного складника навчального плану слід враховувати, що гранично допустиме навантаження вираховується на одного учня, а уроки фізичної культури не враховуються при визначенні цього показника.

У період переходу шкіл на здійснення освітньої діяльності за новим Державним стандартом заклади освіти розробляють (власні) / комплектують (на основі типових освітніх програм, чинних освітніх програм) освітні програми на кожен навчальний рік, структурують їх відповідно до вимог пункту 33 Закону України «Про освіту». Звертаємо увагу, що загальний обсяг навчального навантаження визначається в навчальному плані, очікувані результати навчання здобувачів освіти окреслюються у навчальних програмах предметів/інтегрованих курсів (що є складниками освітньої програми). В освітній програмі закладу освіти, що складена на основі типової освітньої програм чи іншої освітньої програми, що може бути впроваджена відповідно до чинних нормативних документів, навчальні програми предметів/інтегрованих курсів подаються переліком.

На основі навчальної програми предмета/інтегрованого курсу вчитель складає календарно-тематичне планування у довільній, зручній для використання формі, з урахуванням навчальних можливостей учнів класу.

Календарне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарних планів та поурочних планів-конспектів є

індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області стандартів таких документів є неприпустимим.

Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну й наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентного навчання.

Учитель має право на вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Отже, вчитель має право самостійно переносити теми уроків, відповідно до засвоєння учнями навчального матеріалу, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу вчителю з метою покращення освітнього процесу, а не контролювати його.*

Звертаємо увагу педагогічних працівників на те, що відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти в навчальних програмах з усіх предметів і курсів передбачено 20 % резервного часу. При складанні календарно-тематичного планування вчитель може використовувати його на свій розсуд, наприклад, для вдосконалення вмінь, дослідження місцевого середовища (довкілля), у якому живуть діти, краєзнавчих розвідок, дослідницько-пізнавальних проектів та екскурсій, зокрема з ініціативи дітей. Крім того, пропонується наприкінці кожної чверті планувати корекційно-рефлексійний тиждень для подолання розбіжностей у навчальних досягненнях учнів. З метою створення умов для проектної діяльності учнів, здійснення спостережень, досліджень, виконання практикоорієнтованих завдань протягом навчального року пропонується виділити час на проведення навчально-пізнавальної практики, екскурсій. Вибір змісту і форм організації такої навчально-пізнавальної практики навчальний заклад визначає самостійно.

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом загальної середньої освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні й нешкідливі умови здобуття освіти.

* Тут і далі виділено редакцією.

Режим роботи закладу загальної середньої освіти визначається таким закладом освіти на основі відповідних нормативно-правових актів.

Тривалість уроків у закладах освіти становить: у перших класах — 35 хвилин, у других – четвертих класах — 40 хвилин, у п'ятих – одинадцятих класах — 45 хвилин. Заклад освіти може обрати інші, крім уроку, форми організації освітнього процесу (лист МОН від 02.04.2018 № 1/9-190 “Щодо скороченої тривалості уроку для учнів початкових класів”).

Тривалість канікул у закладах загальної середньої освіти протягом навчального року не може бути меншою 30 календарних днів.

Фактичне виконання навчальної програми фіксується у Класному журналі відповідно до Інструкції щодо заповнення Класного журналу для 1–4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом МОН України від 08.04.2015 № 412, зареєстрованої в МЮ України 27.04.2015 за № 472/26917, та з урахуванням методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу для 1–4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів (листи МОН України від 21.09.2015 № 2/2-14-1907-15 та від 22.05.2018 № 1/9-332).

Новий Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання і розвитку школярів, відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу. Чинні вимоги до його якості доповнюються показниками, що відповідають пріоритетам нового Державного стандарту і передбачають: реалізацію ідеї інтеграції; дослідницький підхід до формування вмінь; конструювання знань, а не їх відтворення; організацію пошуку інформації з різних джерел; розвиток критичного мислення, творчості тощо.

У 1-х класах закладів загальної середньої освіти пропонується працювати за підручниками, що за результатами конкурсного відбору отримали гриф “Рекомендовано для використання в закладах загальної середньої освіти” і будуть надруковані за кошти державного бюджету.

Використання навчальних посібників, зошитів з друкованою основою, що доповнюють зміст підручників, утворюють разом з ними навчальні комплекти, є обов'язковим і може мати місце в освітньому процесі лише за умови дидактичної доцільності навчальних видань для реалізації нових підходів у роботі з учнями, дотримання вимог щодо уникнення перевантаження учнів та добровільної згоди всіх батьків учнів класу на фінансове забезпечення.

Звертаємо також увагу, що відповідальність за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території покладена на органи місцевого самоврядування (стаття 66 Закону України “Про освіту”).

Особливості організації освітнього процесу в 1-х класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко

Типову освітню програму розроблено відповідно до Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено очікувані результати для кожного класу окремо, коротко вказано відповідний зміст предмета чи інтегрованого курсу. Це дасть змогу вчителю відстежувати навчальний поступ дітей.

Програму розроблено з урахуванням ідей Нової української школи для початкової освіти за такими принципами: дитиноцентрованості й природовідповідності, узгодження цілей предмета (курсу) з очікуваними результатами і змістом; доступності й науковості змісту та практичної спрямованості результатів; наступності й перспективності змісту для розвитку дитини; логічної послідовності й достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; взаємопов'язаного формування в кожній освітній галузі ключових і предметних компетентностей; можливостей реалізації вчителем змісту освіти через предмети або інтегровані курси; можливостей адаптації змісту програми до індивідуальних особливостей дітей (інтелектуальних, фізичних, пізнавальних); творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання.

Враховуючи інтегрований характер кожної компетентності, рекомендується систематично використовувати внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та перенесенню вмінь у нові ситуації, є передумовою використання інтегрованих курсів й інтегрованих уроків.

Визначені в типовій освітній програмі конкретні очікувані результати подані за змістовими лініями з урахуванням потенціалу кожної освітньої галузі для формування в учнів ключових і предметних компетентностей, наскрізних умінь.

Під час укладання навчальних планів можна реалізувати положення Державного стандарту, відповідно до якого закладу освіти надається право в інший спосіб комбінувати освітні галузі. Наприклад, предмет, що реалізовує технологічну галузь, можна поєднати з інтегрованим курсом “Я досліджую світ”; інтегрований курс “Мистецтво” реалізовувати через два предмети — музичне мистецтво й образотворче мистецтво. При цьому варто зважати, що у процесі інтеграції кількість навчальних годин, передбачених на вивчення кожної освітньої галузі, перерозподіляється без зменшення їх сумарного значення.

У типовій освітній програмі наголошується на необхідності застосування формульовального й вербального оцінювання. Ці види оцінювання змінюють функції вчителя у процесі контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів, натомість діти поступово у співпраці з педагогом мають оволодівати вміннями самооцінки й самоконтролю, тобто ставати суб'єктами учіння.

Навчання грамоти

Початковий курс мовно-літературної освіти розпочинається в 1-му класі з навчання грамоти, мета якого — формування в першокласників навичок читання і письма, розвиток комунікативних умінь, пізнавальних здібностей, здатності спілкуватися українською мовою в особистому й суспільному житті.

Реалізація зазначеної мети здійснюється за такими змістовими лініями: “Взаємодіємо усно”, “Читаємо”, “Взаємодіємо письмово”, “Досліджуємо медіа”, “Досліджуємо мовні явища”.

Змістова лінія **“Взаємодіємо усно”** спрямована на формування у молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Основний напрям цієї роботи в 1-му класі — розвиток таких умінь: сприймати на слух і правильно розуміти усне мовлення; будувати діалог і невеликі монологічні усні зв’язні висловлення.

У процесі формування аудіативних умінь необхідно розвивати мовленнєвий слух і вміння розуміти почуте. Розвиток мовленнєвого слуху передбачає формування вмінь вирізняти в суцільному звуковому потоці окремі елементи, ідентифікувати їх, адекватно сприймати інтонаційні характеристики мовлення. Розвиток розуміння почутого передбачає вироблення вмінь усвідомлювати значення окремих елементів тексту (слів, словосполучень, речень) і доступний текст у цілому.

У 1-му класі формування аудіативних умінь розпочинається на різних мовних одиницях, починаючи зі звуків. На цьому етапі доцільно пропонувати такі типи завдань: розрізнення голосних і приголосних звуків; твердих і м’яких приголосних; послідовне правильне відтворення в почутому слові всіх звуків; розпізнавання на слух односкладових, двоскладових слів; розпізнавання слів з наголосом на певному складі та ін.

Наступний етап передбачає вправлення першокласників у запам’ятовуванні прослуханих слів, словосполучень, речень, невеликих за обсягом висловлень. З цією метою варто пропонувати такі завдання: послухати кілька відомих слів і відтворити їх у тій самій або довільній послідовності; із прослуханого ряду слів вибрати назви визначених учителем речей (навчального приладдя, одягу тощо); вилучити зайве слово з тематичної групи; визначити кількість слів у сприйнятому на слух реченні та кількості речень у сприйнятому на слух тексті; розпізнати завершене і незавершене речення і т. ін.

Робота над формуванням уміння будувати діалог полягає в тому, щоб удосконалювати звуковимову першокласників; збагачувати, уточнювати й активізувати їхній словниковий запас; удосконалювати вміння

правильно відповідати на поставлені запитання, ставити запитання іншим; збагачувати мовлення дітей формулами мовленнєвого етикету; вчити дотримуватись правил спілкування, норм літературної мови; вступати в діалог на доступні теми.

Формування в першокласників монологічних висловлювань доцільно розпочинати з роботи над побудовою самостійних зв’язних висловлень за малюнком, серією малюнків, певною життєвою ситуацією. Наступний етап — побудова невеликих усних розповідей, описів, міркувань за малюнком, запитаннями, висловлення власної думки з приводу зображеної в підручнику ситуації, переказування прослуханого чи прочитаного тексту.

Ефективності формування зазначених умінь сприятиме застосування інтерактивних форм організації навчальної діяльності, які передбачають постійну активну взаємодію учасників освітнього процесу, пробуджують зацікавленість, бажання виконувати поставлене завдання.

У процесі реалізації змістової лінії **“Читаємо”** слід досягти таких основних очікуваних результатів: читає вголос доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури — складами); виявляє розуміння їх фактичного змісту; правильно інтонує речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; висловлює власне ставлення до прочитаного; читає за ролями діалоги з казок, оповідань, віршів; має уявлення про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотеку, Інтернет; виявляє інтерес, позитивне ставлення до книжки; пояснює свої читацькі вподобання.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, одним із пріоритетних завдань Нової української школи є забезпечення умов для всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових й індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб. Тому в процесі формування навички читання важливо враховувати читацькі вміння, набуті дітьми в дошкільному віці, і здійснювати диференційований підхід у навчанні першокласників, які прийшли до школи з різним рівнем підготовки.

З метою підтримання інтересу першокласників до читання варто використовувати різноманітні стимули і прийоми читання, якомога частіше пропонувати читати тексти різних жанрів, на різних носіях (на папері, дошці, мультимедіа) і з різних джерел, залучати учнів до дидактичних ігор, вирішення змодельованих знайомих дітям життєвих ситуацій, які потребують застосування навички читання.

В умовах істотного зниження інтересу учнів до читання важливого значення у змісті інтегрованого курсу “Навчання грамоти” набуває робота з дитячою книжкою, яку рекомендується проводити щотижня.

Відповідно до чинного стандарту початкової освіти, ключовими результатами такої роботи є розвиток у дітей інтересу, любові до читання, вмінь сприймати, перетворювати, оцінювати текстову інформацію у процесі усної взаємодії, вмінь з допомогою дорослих обирати дитячі книжки, пояснювати свій вибір, розвиток прогностичних умінь орієнтовно визначати за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці і т. ін.

Визначальні чинники розвитку в першокласників позитивних мотивів до читання на уроках роботи з дитячою книжкою — цікаві форми їх організації і проведення, а також добір відповідного змісту навчального матеріалу, який забезпечить його новизну, емоціогенність, розвиток читацьких інтересів. Дуже важливо на кожному занятті щоразу працювати з невеликою за обсягом новою ілюстрованою книжкою, у якій дитині буде легко орієнтуватися, а сам процес ознайомлення з нею викличе позитивні емоції, зацікавлення, радість спілкування.

Учні 1-го класу мають різні стартові можливості розвитку навички читання і читацького досвіду. Залежно від цього класовод гнучко моделює методи і прийоми роботи, які, з одного боку, враховують тип дитячої книжки (книжка-твір, книжка-збірка: авторська чи різних авторів), жанрові особливості тексту (казка, вірш, оповідання), з іншого — рівень індивідуальних читацьких можливостей учнів класу. Діти, які ще не читають, більшою мірою на таких заняттях є слухачами й оволодівають уміннями, необхідними для повноцінного розуміння художніх текстів, сприйнятих на слух. Для учнів, які читають, педагог застосовує різні прийоми роботи із залучення їх до самостійного читання доступних текстів або їх фрагментів.

У структурі занять виокремлюють такі етапи безпосередньої практичної роботи з дитячою книжкою: її розглядання до сприймання тексту з метою прогнозування орієнтовного змісту; колективне обговорення прочитаного (прослуханого); обмін враженнями з опорою на ілюстрації, текстовий матеріал; візуалізація сприйнятого (ілюстрування, театралізація і т. ін.).

Значною мірою ставлення до книжки, до читання дитина переймає у своїх батьків. Отже, особистий приклад батьків відіграє тут неабияку роль. Класовод приділяє увагу питанню прилучення дитини до книжки в колі сім'ї. Важливими формами співробітництва з батьками є індивідуальні консультації, анкетування, семінари-практикуми, фотопрезентації тощо.

Змістова лінія **“Взаємодіємо письмово”** спрямована на формування в першокласників повноцінної навички письма, вмінь добирати й записувати назву малюнка, заголовок до тексту, будувати й записувати речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією, дотримуватися культури оформлення письмових робіт, виявляти і виправляти недоліки письма (самостійно та з допомогою вчителя).

У процесі реалізації цієї лінії в 1-му класі пріоритетним є формування графічних, технічних, гігієнічних та елементарних орфографічних навичок.

Навчання письма відбуватиметься швидко й ефективно, коли воно проходить паралельно чи інтегровано з навчанням читання у формі уроку або заняття.

Процес навчання письма може поділятися на три періоди (підготовчий, буквений, післябуквений), кожний з яких триває довше чи коротше, залежно від потреби.

Досягнення мети — розбірливого письма учнів на кінець 1-го класу за найменших зусиль, вимагає від учителя застосування доступних і цікавих прийомів письма, спрямованих як на розвиток координації руху руки (пальців, кисті, передпліччя), окоміру, орієнтування в рядку сітки зошита, ліво-правобічної орієнтування у площинному просторі, сприймання букви, так і зміцнення дрібних м'язів кисті. Перериваючи процес письма для перепочинку, який є обов'язковим (частотність і довготривалість його залежить від письмового навантаження), крім фізкультхвилинок, рекомендується використовувати для вправлення пальців маніпуляції з олівцем, викладання з паличок (олівців) заданих фігур на парті, вирізування найпростіших фігур ножицями та ін.

Фізіологічні особливості процесу письма, індивідуальні особливості розвитку учнів вимагають ряд додаткових специфічних гігієнічних вимог до посадки, положення зошита на парті, ручки в руці. Дидактично доцільним і обґрунтованим має бути дозування графічних завдань.

Для навчання письма учнів 1-го класу істотне значення має висока якість шкільного письмового приладдя (зошита, ручки, олівця) та допоміжних дидактичних матеріалів. Ручка має добиратися індивідуально кожному учневі залежно від його фізіології. Можна пропонувати ручки з певними накладками, які допомагають утримувати в зручному положенні пальці. Олівці варто давати учню середньої твердості. Допоміжні матеріали можуть бути роздатковими для індивідуального використання з метою закріплення певного вміння, необхідного для розвитку навички письма.

Процес формування навички письма в 1-ому класі підлягає постійному контролю.

Реалізація змістової лінії **“Досліджуємо медіа”** передбачає формування в учнів 1-го класу вмінь сприймати прості медіапродукти, брати участь в обговоренні їх змісту і форми, розповідати про свої враження від прослуханих / переглянутих медіапродуктів.

Для формування елементарних умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, а також створювати посильні для учнів 1-го класу прості медіапродукти пропонуємо використовувати такі їх види: малюнки, світліни, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо.

Змістова лінія **“Досліджуємо мовні явища”** спрямована на формування вмінь розрізняти голосні й приголосні звуки, правильно вимовляти тверді й м'які, дзвінкі й глухі приголосні звуки, відтворювати ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції), позначати мовні звуки буквами на письмі, правильно записувати слова, вимова й написання яких збігаються, відтворювати алфавітні назви букв, поділяти на склади слова під час переносу їх частин в інший рядок, правильно наголошувати загальнонавчальні слова, розрізняти близькі й протилежні за значенням слова, впізнавати і розрізняти слова — назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова (з допомогою вчителя), ставити до них запитання, складати й інтонаційно правильно вимовляти (читати) розповідні, питальні та окличні речення і відповідно оформлювати їх на письмі, мати уявлення про текст, добирати заголовок до тексту.

Звертаємо увагу на те, що засвоєння першокласниками елементарних теоретичних знань з української мови і правописних норм здійснюється у процесі дослідження учнями мовних одиниць і явищ. В умовах реалізації компетентнісного підходу вивчення мовного матеріалу має здійснюватись у процесі активної розумової діяльності, що сприятиме усвідомленості й міцності знань. Досягти цього можна шляхом залучення учнів до спостереження за мовними одиницями і явищами, їх аналізу, порівняння, формулювання під керівництвом учителя посилюючих висновків.

У процесі реалізації визначених програмою дидактичних завдань періоду навчання грамоти належну увагу слід приділяти формуванню в першокласників ключової компетентності вміння вчитися, зокрема вміння уважно слухати вчителя й виконувати те, про що він говорить, правильно організувати своє робоче місце, користуватися навчальним приладдям і підручником та навчальними посібниками тощо. Не менш важливо сформулювати здатність виконувати мисленнєві операції: виокремлювати в мовному потоці певні мовні одиниці, виділяти характерні для них ознаки, порівнювати між собою предмети, мовні одиниці (знаходити однакові, схожі й різні ознаки), знаходити “зайвий” у групі об'єднаних за певною ознакою об'єктів, робити з допомогою вчителя висновки на основі спостережень і т.п. Оволодіння зазначеними загальнонавчальними вміннями й навичками — одна з умов успішної навчальної діяльності школярів.

Для забезпечення мотивації навчальної діяльності учнів у 1-му класі необхідно створювати оптимальне освітнє середовище, яке б забезпечувало умови для організації роботи в парах, групах, проводити заняття не тільки за партами, а й на килимку, а також за межами класної кімнати та шкільного приміщення.

Доцільно активно використовувати нестандартні організаційні форми навчання та різні способи взаємодії учасників навчального процесу, особливо ті, які містять елементи гри. У шестирічних першокласників

гра ще залишається домінуючим видом діяльності, тому навчання через гру більше зацікавлює дітей і дає вагоміші результати.

З метою підвищення інтересу до навчальної діяльності необхідним у 1-му класі є використання різноманітних дидактичних засобів: ілюстративного матеріалу, таблиць, схем, моделей, зразків, мультимедійних засобів тощо.

Математика

Початковий курс математики покликаний розкрити учням роль математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; формувати в дітей основи математичних знань та способів дій, досвід їх використання для розв'язування навчальних і практичних задач; реалізовувати потенціал галузі для заснування здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач; для розвитку математичного мовлення, що необхідне для опису математичних фактів, відношень і закономірностей.

Реалізація означених завдань здійснюється за такими змістовими лініями: “Числа, дії з числами. Величини”, “Геометричні фігури”, “Вирази, рівності, нерівності”, “Математичні задачі і дослідження”, “Робота з даними”.

Провідне завдання змістової лінії “Числа, дії з числами. Величини” — формування в учнів поняття про цілі невід'ємні числа у межах 100, розуміння суті арифметичних дій додавання й віднімання, відношення різницевого порівняння, формування повноцінної обчислювальної навички додавання і віднімання у межах 10; практичних умінь, пов'язаних із вимірюванням величин довжини, маси, місткості й часу.

Уявлення про натуральне число, сутність арифметичних дій додавання і віднімання і взаємозв'язок між цими діями в першокласників формують на основі оперування множинами предметів. Зважаючи, що сучасна дитина переважно взаємодіє з двовимірними зображеннями (візуальні відтворення на паперових та електронних носіях), у навчальному процесі доцільно більше уваги приділяти практичним вправам із тривимірними об'єктами (геометричні тіла, реальні природні або створені людиною предмети). З метою підготовки до вивчення арифметичних дій додавання й віднімання в інших концентрах для реалізації інтеграції за способом математичної діяльності при розгляданні табличних випадків додавання та віднімання увага зосереджується на формуванні прийомів обчислення в межах 10 (додавання і віднімання чисел частинами, додавання на основі переставного закону додавання, віднімання на основі взаємозв'язку арифметичних дій додавання й віднімання). Слід зазначити, що суть переставного закону додавання, взаємозв'язку арифметичних дій додавання і віднімання розкриваються на практичній основі й лише після цього узагальнюються й застосовуються учнями в обчисленнях.

У 1-му класі учні ознайомлюються з нумерацією чисел у межах 100; на основі практичних вправ осмислюють поняття розряду, вчать записувати двоцифрові числа, опановуючи принцип позиційного запису числа. Розрядний склад двоцифрових чисел є основою для здійснення учнями порівняння чисел, додавання й віднімання двоцифрових чисел у випадках, які ґрунтуються на нумерації. За наявності пізнавальних потреб і можливостей учнів на основі використання наочного матеріалу можна опрацювати дії додавання і віднімання чисел у межах 100 без переходу через розряд.

У тісному зв'язку з формуванням поняття числа і опануванням арифметичних дій відбувається вивчення на практичній основі довжини, маси, місткості, часу, вартості, а також способів вимірювання цих величин. Для засвоєння відповідних тем доцільно пропонувати учням завдання, пов'язані з їхнім реальним життям.

Змістовою лінією **“Геометричні фігури”** передбачено вивчення елементів геометрії. Її головне завдання — розвиток в учнів просторових уявлень, уміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати й абстрагувати; формування елементарних практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. У межах 1-го класу формують уявлення про геометричні фігури на площині, їхні істотні ознаки і властивості; вчать розпізнавати геометричні фігури у просторі, зіставляти образи геометричних фігур з навколишніми предметами.

Змістова лінія **“Вирази, рівності, нерівності”** має на меті реалізацію алгебраїчної пропедевтики і передбачає формування уявлень про числові математичні вирази суми і різницю, числові рівності й нерівності. Відповідний матеріал уводиться поступово, одночасно з вивченням арифметичного матеріалу. Одне з питань алгебраїчної пропедевтики в початковій школі — формування найпростіших уявлень про залежність значення суми від зміни одного з доданків, про залежність значення різниці від зміни зменшуваного.

Мета змістової лінії **“Математичні задачі і дослідження”** — формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів. Математичні задачі, зокрема сюжетні, — важливий засіб ілюстрування і конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів й оволодіння прийомами розумових дій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, конкретизації); це засіб формування дії моделювання; виховання особистісних якостей, чуття прекрасного; розвитку вміння будувати судження, робити висновки; формування в учнів мотивації їхньої навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності. Сюжетні задачі, особливо практично зорієнтовані, забезпечують зв'язок математики з реальним життям дитини.

У першокласників формують поняття про задачу, її структурні компоненти, про сутність процесу розв'язування. Основне завдання — набуття учнями загального вміння розв'язувати прості сюжетні задачі. Зважаючи на схильність сучасних дітей взаємодіяти з віртуальним світом (зокрема через комп'ютерні програми), доцільно пропонувати учням у задачах реалістичні сюжети.

Робота над сюжетною задачею не обов'язково має закінчуватися одержанням відповіді на її запитання; учні можуть досліджувати вплив складників задачі на її розв'язання на різних варіаціях умов; добирати умову до запитання, змінювати умову відповідно до запитання, змінювати запитання відповідно до виразу тощо. Водночас, навчальні дослідження поширюються не тільки на сюжетні задачі, а й на інші види завдань. Доцільно пропонувати учням математичні завдання на спостереження, на визначення відмінностей та їх впливу на розв'язання. Корисними є завдання, які мають не один, а кілька правильних розв'язків, способів розв'язування. Навчальні дослідження можуть стосуватися розгляду серії практично-зорієнтованих ситуацій, які виникають у житті сучасної дитини і передбачають застосування набутого нею досвіду математичної діяльності. Елементи навчальних досліджень доцільно вводити в канву завдань через спонукування до дослідницьких дій: з'ясує, встанови, визнач, досліди тощо. Робота над математичними задачами і з навчальними дослідженнями — важливий ресурс для реалізації міжпредметних зв'язків та інтеграції зі змістом інших освітніх галузей.

Змістовою лінією **“Робота з даними”** в 1-му класі передбачено ознайомлення учнів на практичному рівні зі способами зчитування даних зі схематичних рисунків, із таблиць; внесення даних до схем. Матеріал розглядається в контексті аналізу життєвих ситуацій із використанням міжпредметної змістової інформації.

“Я досліджую світ”

У 1-му класі цього року вводиться інтегрований предмет “Я досліджую світ”. Типова освітня програма з цього предмета дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту з освітніх галузей Державного стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні потреби, мотиви, цілі, сенсорний та емоційно-вольовий розвиток). Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку із життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка спиралась на наслідувальні механізми в розвитку пізнавальних процесів молодших школярів і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується мультисенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів, явищ природного та соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

Можливі засоби інтеграції у процесі реалізації програми “Я досліджую світ” передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить?);
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), здогадка, висновок-узагальнення).

При цьому застерігаємо, що інтегроване навчання при невмілому поєднанні елементів навчальної програми в початковій школі може негативно позначитися на якості освіти. Зокрема, “радикальна” інтеграція — “усього з усім” (усіх галузей) може призвести до втрати вимог щодо функціональної грамотності учнів (читати, писати, проводити математичні операції). За цієї умови нерідко простежується надлишковість змісту навчання за рахунок залучення інформації з різних галузей. Трапляється випадкове поєднання одиниць змісту без врахування програмових вимог кожної із предметних складових, що інтегруються. Мозаїчний, перелічувальний спосіб реалізації міжпредметного змісту на уроці (читали, писали, розв'язували задачу, гралась) без об'єднувальної мети і орієнтації на інтегрований результат теж знецінює ідею системного викладу змісту у взаємозв'язках компонентів. У процесі реалізації завдань інтегрованого курсу “Я досліджую світ” задля уникнення проблем необхідно враховувати досвід інтегрованого навчання й розуміння того, що найвищим субмеханізмом інтеграції є інтеграція стратегій пізнання або універсальних дій.

Фізична культура

Завдання предмета реалізуються за такими змістовими лініями: “Рухова діяльність”, “Ігрова та змагальна діяльність”.

Змістова лінія “**Рухова діяльність**” передбачає формування в дітей уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування вмінь

і навичок володіння різними способами рухової діяльності, здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ коригувального спрямування і тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, способами лазіння та перелізання, навичками володіння м'ячем та стрибками, розвиток фізичних якостей, формування постави й профілактики плоскостопості.

Змістова лінія “**Ігрова та змагальна діяльність**” передбачає виховання в учнів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати емоції, організувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за прийняті рішення, користуватися власними перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування у молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

Частину навчального навантаження з фізичної культури (до 1 години на тиждень) можна використувати на вивчення окремих навчальних предметів, що забезпечують рухову активність учнів (хореографії, ритміки, плавання тощо), за наявності відповідних умов педагогічних кадрів та навчальних програм, що мають гриф МОН України.

Організація освітнього процесу в 1-х класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна

Особливості Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна, полягають у структурованні змісту початкової освіти за освітніми галузями та представленні його інтеграції в навчальних предметах, що визначені навчальним планом. Запропонована у програмі інтеграція забезпечує умови для формування у молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно та визначати практичне застосування вивченого.

При складанні календарно-тематичного планування вчителю необхідно самостійно інтегрувати пропонований зміст різних освітніх галузей і вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання й відповідних обов'язкових результатів, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в обраних закладом загальної середньої освіти підручниках.

Програмою передбачено, що **освітня галузь “Мовно-літературна”** реалізується в навчальних предметах “Українська мова”, “Іноземна мова” та

інтегрованому курсі “Я досліджую світ”. **Вивчення української мови в 1–4-х** класах передбачає часовий розподіл програмового матеріалу між предметом “Українська мова” та інтегрованим курсом “Я досліджую світ”, відповідно до якого 5 годин на тиждень використовується на вивчення української мови як окремого предмета, 2 години на тиждень включені до інтегрованого курсу “Я досліджую світ”. У класному журналі українську мову фіксують і як окремий навчальний предмет, на який окремо виділяють сторінки “Українська мова”, і як частину інтегрованого курсу, на яку також виділяють окремі сторінки “Українська мова в інтегрованому курсі”.

Звертаємо увагу на те, що рекомендації щодо поділу класу на групи при вивченні української мови надані в листі МОН України від 22.05.2018 № 1/9-332. У разі поділу класу на групи при вивченні української мови у класному журналі на запис уроків української мови як окремого предмета і української мови в інтегрованому курсі відводять окремі сторінки для кожної групи.

При складанні календарно-тематичного планування з української мови рекомендуємо розподіл тем між окремими й інтегрованими уроками здійснювати з урахуванням дидактичної доцільності форм роботи і видів діяльності, якими вони будуть опрацьовуватись. Так, для вивчення тем змістової лінії “Досліджуємо мовлення”, що передбачають опрацювання основних мовних понять, які є підґрунтям мовної грамотності учнів, та тем, що передбачають формування технічних навичок читання і письма, оптимально відводити окремі уроки. Більшість тем змістових ліній “Взаємодіємо усно”, “Читаємо”, “Взаємодіємо письмово”, “Досліджуємо медіа”, “Театралізуємо” органічно включаються в інтегрований курс.

Мета вивчення української мови в 1-му класі — формування в учнів елементарних навичок читання і письма, розвиток мовленнєвих умінь, збагачення, уточнення та активізація словникового запасу, вдосконалення фонематичного слуху, здійснення граматики-орфографічної пропедевтики. Процес навчання грамоти здійснюється з урахуванням основних позицій класичної методики. Тривалість добукового, буквенного і післябуквенного періодів визначається вчителем на основі діагностики готовності учнів до опанування грамотою, спостережень за темпом набуття та якістю набутих навичок звукового й звуко-буквенного аналізу, навичок читання і письма.

Мета добукового періоду навчання грамоти — забезпечення мотивації до навчальної діяльності; розвиток усного мовлення першокласників; формування елементарних аналітико-синтетичних умінь у роботі над текстом, реченням, словом, звуками мовлення; підготовці дитини до письма. У добуковий період, окрім освітніх, реалізуються завдання, спрямовані на забезпечення адаптації дітей до школи, шкільного колективу і ознайомлення з правилами поведінки

в ньому; формування навчальних умінь учнів (сидіти за партою, слухати вчителя, виконувати завдання індивідуально, у парах, у групах та ін.). Добуквенний період — важливий для формування навички письма. У цей час закладаються основи техніки письма і за-своюються гігієнічні правила (рух пальців і передпліччя впоперек і уздовж рядка, положення ручки в руці, зошита на парті, постави під час письма). Для навчання письма необхідно використовувати зошити із сіткою для першого класу. Звертаємо увагу, що під час навчання письма до уваги беруться індивідуальні особливості розвитку кожного учня (ліворукість, темперамент, стан здоров'я тощо), від чого має залежати письмове навантаження дитини (обсяг завдання на уроці) та частота і рівень уваги, приділеної вчителем дитині безпосередньо під час письма.

У добуковий період перевагу слід надавати ігровим методичним прийомам опрацювання програмового матеріалу з української мови. Окрім дидактичних ігор, доцільно використовувати сюжетно-рольові, що сприятиме мовленнєвому і соціальному розвитку дітей. Задля розширення освітнього середовища частину уроків рекомендуємо проводити поза межами класу.

Протягом буквенного періоду необхідно досягти цілковитої сформованої навички читання в першокласників. Для цього при підготовці до уроку вчителю необхідно глибоко продумувати індивідуальну й диференційовану роботу з дітьми, що мають різний рівень сформованості навички читання.

У буквенний період навчання письма поряд з графічними формуються й правописні навички — елементарні орфографічні та пунктуаційні. Вправи з графіки письма поєднують з удосконаленням артикуляційних умінь, роботою над збагаченням словникового запасу дітей. На цьому етапі важливо пропонувати учням завдання на списування, розвиток умінь зіставляти звуковий і графічний образи літери, контролювати написане за зразком.

Післябуквенний період призначений для вдосконалення вміння читати, писати, виконувати елементарні аналітико-синтетичні дії з одиницями різних мовних рівнів, для розвитку усного мовлення і творчих здібностей учнів, виконання завдань і вправ із читання й письма. У цей період діти починають читати літературні тексти і включаються в проектну діяльність, під час якої відбувається систематизація знань, здобутих у період навчання грамоти. У післябуквенний період удосконалюються та закріплюються набуті навички письма: писати за зразком, списувати з друкованого шрифту, записувати на слух окремі букви, склади, слова (де звучання не розходиться з написанням), невеликі речення, читати написане. Оскільки розвиток навички письма об'єктивно відстає від навички читання, у післябуквенний період доцільно практикувати комбінування видів діяльності, які включають читання і письмо.

Важливе завдання уроків читання в 1-му класі — пробудження у школярів інтересу до дитячої книжки, формування початкових умінь самостійно з нею працювати. У 1-му класі на роботу з дитячою книжкою рекомендується відводити до 20 хвилин навчального часу (1 раз на 2 тижні). Якщо учні класу мають достатній рівень розвитку навички читання, вчитель може відводити на заняття з дитячою книжкою цілий урок. У цей період доцільно дітей ознайомити з хрестоматією сучасної української літератури для учнів 1-2 класів (<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola-2016-2/xrestomatiya.html>) й використовувати її тексти для формування читацької самостійності учнів, сприяння розвитку інформаційної культури молодших школярів, збагачення світогляду. За умови впровадження тематичної інтеграції доцільно співвідносити тематику літературних творів з темою дня/тижня.

Починаючи з 1-го класу, важливо навчити дітей працювати з різними джерелами інформації (графічною, текстовою, аудіо, відео), самостійно відшукувати її за вказаними орієнтирами. Система роботи над реалізацією цього завдання передбачає включення завдань на формування вмінь працювати з інформацією в усі навчальні предмети і курси. Цим забезпечується впровадження інтегративного підходу до організації освітнього процесу. Під час опрацювання інформації доцільно використовувати прийоми критичного мислення. Через систему практикоорієнтованих завдань вчити виділяти головне і другорядне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, представляти опрацьовану інформацію у вигляді малюнка, схеми.

Важливе місце у системі роботи над розвитком мовленнєвої діяльності учнів відводиться урокам розвитку усного і писемного зв'язного мовлення, які рекомендується проводити в 1-му класі як фрагмент уроку (протягом 15—20 хвилин) не рідше як один раз на два тижні (17 разів на рік). У разі дидактичної доцільності можна відводити більше навчального часу на розвиток мовленнєвої діяльності учнів. При цьому збільшення навчального часу на розвиток комунікативних умінь не повинно зумовити зниження якості роботи над розвитком інших умінь.

Зважаючи на фізіологічні особливості шестирічних першокласників, неприпустиме прискорене проходження всіх періодів навчання грамоти, оскільки навіть за умови інтенсивної підготовки дітей до школи, коли вони вже в 1-му класі добре читають, навичка письма потребує тривалого часу для формування: у дошкільному віці вона не формується.

Завдання **освітньої галузі “Математична”** реалізуються через вивчення окремого **навчального предмета “Математика”** (3 години на тиждень) та включення програмового змісту з математики в інтегрований курс “Я досліджую світ”, де на математику відводиться 1 година на тиждень. При розподілі програмового матеріалу між окремим предметом та інтегрованим

курсом пропонуємо для інтегрованого курсу обирати теми, що передбачають виконання практико-орієнтованих завдань на застосування вивченого матеріалу різних змістових ліній. Водночас, звертаємо увагу, що матеріал змістових ліній “Вимірювання величин”, “Просторові відношення”, “Геометричні фігури” може бути використаний на уроках інтегрованого курсу і як новий з метою ознайомлення дітей.

Враховуючи вікові особливості першокласників та з метою більш усвідомленого сприйняття навчального матеріалу, доцільно пропонувати учням практикоорієнтовані завдання, які передбачають дії з лічильним матеріалом, геометричними фігурами тощо. З цією метою вчитель/вчителька може використовувати дидактичні засоби навчання для логіко-математичних видів діяльності.

У дочисловий період вивчення математики в 1-му класі рекомендуємо вчити дітей спостерігати за об'єктами і групами об'єктів під час їх порівняння, визначення місця розміщення у просторі, класифікації за різними ознаками (форма, розмір, колір), формуючи при цьому кількісні й просторові уявлення. На початковому етапі вивчення математики особливу увагу необхідно приділяти розвитку математичного мовлення дітей, розвитку їхніх особистісних якостей. При ознайомленні дітей із числами та виконанні дій з ними необхідно використовувати предметну наочність, залучати учнів до ігор, організовувати практичні роботи, проводити екскурсії тощо.

Залежно від характеру завдань на уроці діти можуть вставати з-за парт, підходити до столу вчителя, до книжкових полиць, до полиць із наочністю, іграшками та ін. Значне місце на уроках математики слід відводити дидактичним іграм, дозволяючи дітям час від часу рухатися, забезпечуючи зміну видів діяльності. Для розвитку в першокласників просторових уявлень корисно використовувати різноманітні дидактичні матеріали: будівельні набори, конструктори тощо. Навчання може відбуватися не лише у класі, а й у добре обладнаній ігровій кімнаті, інших прилаштованих до навчання приміщеннях школи. Доцільно за сприятливих погодних умов окремі уроки математики проводити на повітрі. Екскурсії в парк, вулицями міста, на пришкольну ділянку, рухливі ігри з різними завданнями допоможуть першокласникам у засвоєнні просторових уявлень, визначенні взаємного розміщення предметів. Під час вивчення матеріалу з порівняння груп предметів за їх кількістю, а також із лічби предметів доцільними будуть екскурсії в парк, у магазин.

Досягнення мети вивчення математики залежить від системи навчальних завдань, яка реалізується на уроці. Вона може включати завдання, що актуалізують навчальний досвід учнів; завдання, які супроводжують дослідницьку, пошукову діяльність учнів і приводять до елементарних теоретичних відомостей, правил; завдання для виконання навчальних дій за зразком

або інструкцією вчителя; завдання, які виконують учні в частково змінених умовах. Оскільки вміння учнів виявляються в конкретній навчальній або життєвій проблемній ситуації, важливо створити умови для застосування набутого досвіду математичної діяльності. Для цього доцільно застосовувати компетентнісно орієнтовані завдання, комплексні за змістом, структуровані з кількох взаємопов'язаних питань різної тематики, такі, що потребують використання засвоєного матеріалу в наближених до реального життя дитини умовах.

Оскільки навчання математики відіграє особливу роль у розвитку загальнонавчальних умінь, необхідно спонукати учнів знаходити різні способи виконання навчального завдання (пропонувати віднайти інший або найбільш зручний спосіб виконання); встановлювати послідовність виконання навчальних дій; здійснювати самоконтроль і самооцінювання діяльності (обрати посильне для себе завдання, оцінити свою роботу, поцікавитися, як по-іншому виконали завдання учні в класі, відшукати й виправити помилки в розв'язанні).

При використанні в практичній діяльності інноваційних форм роботи, методичних прийомів, нестандартних видів завдань рекомендуємо дотримуватись основних канонів класичної методики викладання математики, що дозволить забезпечити цілісність, системність і науковість у процесі опрацювання програмового матеріалу з учнями.

Зміст освітніх галузей "Природника", "Соціальна і здоров'язбережувальна", "Громадянська та історична", "Технологічна" представлений в **інтегрованому курсі "Я досліджую світ"**. Час на його вивчення в 1-му класі вчитель komponує самостійно, до прикладу: на природничу освітню галузь відводиться 2 години, на технологічну — 1 година, на соціальну та здоров'язбережувальну і громадянську та історичну — по 0,5. Завважте, що визначений цим документом розподіл годин між галузями в інтегрованому курсі "Я досліджую світ" під час проведення інтегрованих занять може перерозподілятися протягом тижня/місяця залежно від мети і завдань інтегрованих тем та підготовки класу до опрацювання програмового змісту за умови дотримання сумарної кількості годин з навчального предмета на кінець семестру/навчального року.

Назва інтегрованого курсу зорієнтовує вчителя на організацію дослідницької діяльності першокласників. Для формування дослідницьких навичок важливо учнів ознайомити зі способами пізнання довколишнього світу (спостереження, дослідження, опрацювання різних джерел інформації).

Серед методів дослідження, з якими школярі ознайомлюються вже у 1-му класі, особливу значущість має дослід. Він передбачає визначення у штучних умовах особливостей об'єктів; створення спеціально підготовлених умов для їх проведення; формування вміння зіставляти явища і процеси, за якими спостерігають

під час досліду, з тим, що відбувається у природних умовах, робити висновки й узагальнення. Але вже на перших етапах навчання першокласникам доцільно пропонувати демонстраційні досліди, які проводить учитель. Він показує, як треба працювати з об'єктами природи під час виконання досліду, вказує, як і для чого слід проводити спостереження, на що варто звернути особливу увагу, як фіксувати результати, послідовність етапів проведення дослідів, як робити висновки. Таку роботу необхідно починати із ознайомлення з інструкцією, у якій дається план дій і пропонується певний спосіб фіксації результатів. Важлива вимога до демонстрації дослідів — підготовка необхідного обладнання, його встановлення. Слід враховувати, що кожному учневі має бути добре видно, які дії виконує вчитель. Також слід подбати про безпечні умови проведення та спостереження за дослідами. Під час демонстрації дослідів доцільно використовувати запитання практичного характеру. Для повторення і закріплення набутих знань — ставити дітям запитання, відповіді на які треба довести дослідом.

Опанування сутністю певних об'єктів, явищ, способів дій найбільш ефективно відбувається у практичній діяльності. Пропоновані дитині види діяльності повинні сприяти активізації допитливості, пробудженню радості пізнання. До уроків необхідно добирати такі види завдань, які б сприяли усвідомленню дитиною цілісності природи, взаємозв'язків між її об'єктами та явищами. Важливо через систему завдань формувати відповідальне ставлення до природи зокрема, навколишнього світу в цілому. Щоб сформувати його на рівні внутрішнього прийняття, необхідно пропонувати дітям навчальні ситуації для самостійного прийняття/визначення рішень. Насамперед це стосується правил поведінки серед природи, участі в доступній природоохоронній діяльності, починаючи з 1-го класу (догляд за рослинами й тваринами, виготовлення годівничок для птахів, збирання природного матеріалу для гербарію, виготовлення поробок та ін.). Екскурсії, уроки на свіжому повітрі, окрім дидактичної мети, реалізують завдання соціокультурного розвитку дитини, формування в неї емоційного інтелекту. Такі заняття можна урізноманітнити іграми-змаганнями, конкурсами тощо. У разі проведення нестандартних форм організації навчального процесу (уроків-екскурсій, уроків-імпровізацій, уроків-ігор, уроків-театралізацій тощо) у класному журналі доцільно вказувати форму проведення уроків.

Практичне спрямування уроків інтегрованого курсу передбачає відпрацювання учнями конкретних здоров'язбережувальних навичок і умінь, належних поведінкових дій, їх мотивацію на здоровий і безпечний спосіб життя, розв'язання конкретних навчальних і життєвих ситуацій. Види діяльності, що спрямовані на формування ціннісного ставлення до життя і здоров'я власного та інших людей, реалізують

в інтегрованому курсі завдання освітньої галузі **“Соціальна і здоров’язбережувальна”**. У структурі уроків інтегрованого курсу слід передбачити навчально-пізнавальну та оздоровчо-рухову діяльність учнів.

Практичну зорієнтованість інтегрованого курсу забезпечує виконання завдань освітньої галузі **“Технологічна”**. Інноваційність її завдань полягає в посиленні творчого компонента завдань предметно-перетворювальної діяльності, навчанні плануванню дій у процесі виготовлення виробу, формуванні навичок сталого розвитку в процесі роботи. Основне спрямування предметно-перетворювальної діяльності в 1-х класах передбачає розширення сенсорного досвіду дітей, розвиток моторики рук, координації рухів, формування пізнавальних процесів (сприймання, уваги, пам’яті, мислення та ін.), формування початкових прийомів роботи з ручними інструментами тощо.

Зміст **мистецької освітньої галузі** може реалізуватися як через **інтегрований курс “Мистецтво”**, так і через **окремі предмети за видами мистецтва: образотворче мистецтво і музичне мистецтво**. Вибір здійснюється з урахуванням фахової підготовки кадрового складу педагогічних працівників школи та погоджується педагогічною радою. Якщо школою для вивчення обрано другий варіант, то у робочому навчальному плані зазначаються окремі навчальні предмети: “Мистецтво: образотворче мистецтво”, “Мистецтво: музичне мистецтво”, — на які відводять по 1 годині на тиждень. Необхідна умова реалізації завдань освітньої галузі “Мистецька” — дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту предметів мистецької освітньої галузі зі змістом інших освітніх галузей (наприклад, сприймання музичного твору, мультфільму тощо на заняттях з вивчення мови).

З першого дня спілкування з мистецтвом дітей слід привчати уважно слухати і споглядати художні твори, виявляти власні враження, шукати зміст, розуміти, яким чином він розкривається. Системно і послідовно у дітей треба формувати вміння описувати емоційний стан, викликаний почутим, побаченим, розвивати культуру емоційного сприймання й реагування на твір мистецтва.

Упродовж навчання в початковій школі у дітей треба системно формувати виконавські вміння та навички, характерні для кожного окремого виду художньої діяльності (графіки, живопису, декоративно-ужиткового мистецтва), знайомити учнів з правилами композиції, кольорознавства, ліплення тощо (з образотворчого мистецтва); формувати вокальні навички (з музичного мистецтва); акторські та елементарні хореографічні вміння під час театралізацій, інсценізацій, рольових ігор та рухів під музику. Водночас, у контексті інтегрованого навчання відбувається формування і поліхудожніх умінь, наприклад, порівняння засобів виразності в різних видах мистецтва, відтворення різних явищ через музичні інтонації, малюнок, рух, жест, слово; пошук звукових

асоціацій у творах образотворчого мистецтва; “оживлення” творів образотворчого мистецтва, програмної музики за допомогою пантоміми, міміки, жестів, рухів або розігрування уявних діалогів за сюжетом картини; створення ілюстрацій до казок, мелодій до віршів, інсценізація пісні тощо.

Велике значення для розвитку творчості дітей має активне залучення до імпровізацій, різного роду експериментів (наприклад, з кольорами, звуками), а також підтримка їх ідей та ініціатив у прикрашанні, естетизації навколишнього середовища, що значно розширює можливість дітей у власному творчому вияві — художньому самовираженні. Окрім того, важливо привчати дітей не тільки творити і самовиражатися, але й презентувати результати власної творчості, брати участь у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо), а з часом виявляти ініціативу їх створення, спонукати до спілкування з друзями та знайомими про мистецтво.

Освітню галузь **“Фізкультурна”** реалізує навчальний предмет **“Фізична культура”**. Уроки фізичної культури в 1-х класах рекомендуємо спрямовувати на розвиток і вдосконалення рухів дітей. З цією метою радимо включати в урок ігри/рухливі ігри й ігрові ситуації. За сприятливих погодних умов уроки фізичної культури доцільно проводити на свіжому повітрі протягом усього навчального року. При цьому в дітей необхідно формувати вміння робити правильний вибір одягу для занять фізичною культурою у різні пори року, що передбачає злагоджену взаємодію учнів і батьків під час підготовки до уроків фізкультури.

Іноземна мова

(до двох типових освітніх програм)

Під час навчання іноземної мови першокласників учитель має враховувати відсутність попереднього навчального досвіду в учня, а тому — спиратись на життєвий досвід, набутий ним у дошкільний період (уміння розглядати й обговорювати зображене на малюнках; навички розмальовувати, вирізати, клеїти, ліпити, співати, танцювати, розповідати вірші, виконувати фізичні рухи, розігрувати короткі сценки тощо).

Гра, як відомо, — природне середовище спілкування дітей, тож для набуття первинного іншомовного комунікативного досвіду варто застосовувати різноманітні ігрові завдання: ситуативні, змагальні, ритмомузичні та художні, — усвідомлюючи їхній потенціал в іншомовному навчанні. Використовуючи гру на уроці, вчитель має чітко розуміти, якого дидактичного результату слід досягти, але цей результат не може бути мотивом для діяльності дитини. Гра повинна змінювати взаємовідносини між дітьми і вчителем: педагогу треба стати співучасником гри, аби атмосфера гри не руйнувалася під оком стороннього спостерігача.

Для ефективного навчання іноземних мов і розвитку різноманітних здібностей учнів засобами іноземної

мови слід враховувати, до якого типу сприймання інформації вони належать: аудіалів, вербалів, візуалів та кінестетиків. Тому вчителю рекомендується використовувати різноманітні навчальні стратегії та стилі навчання, що допомагають кожному учневі усвідомити свій потенціал і проявити себе.

Навчання через прямий досвід (Total physical response) — адекватний підхід для іншомовного навчання учнів, адже діти в цьому віці не розуміють абстракції. Такий підхід передбачає, що дитина має фактично зробити або зобразити за допомогою пантоміми те, що вона говорить або чує.

Психолінгвісти стверджують, що на рецептивному етапі вивчення іноземної мови успішність оволодіння іноземною мовою значною мірою залежить від обсягу і якості матеріалу, що пропонується учням для сприйняття на слух. Використання сюжетних історій або коміксів з урахуванням вікових можливостей учнів забезпечує їх достатнім рецептивним досвідом іншомовного спілкування. Метод розповідання історій (Storytelling) надає можливість для “занурення” дітей в іншомовну атмосферу, для ознайомлення зі світом. Робота над історіями в початковій школі виробляє звичку до прослуховування, а потім і до читання і, таким чином закладає основу для занять на подальших етапах вивчення іноземної мови.

Для кращого засвоєння слів, фраз, усього тексту “історії” пропонується сюжет розмалювати, зобразити на макеті, виготовити з пластиліну, паперу, розіграти за допомогою ляльок. При цьому нічого спеціально не заучується напам’ять. Діти відтворюють стільки, скільки самі зможуть: спочатку з допомогою дорослих, а потім самостійно. Є багато видів театру для дітей (тіньовий, настільний, пальчиковий, іграшковий тощо) і зазвичай прийоми театру забезпечують можливість розіграти найрізноманітніші елементарні комунікативні ситуації відповідно до віку дитини.

Значення ритміко-пісенного матеріалу у формуванні виразності та емоційності мовлення молодших школярів важко переоцінити. Крім сприяння виробленню фонетичних та інтонаційних іншомовних навичок, ритмічність та наявність близьких до дитячого сприйняття образів розвиває здібність утримувати в пам’яті слова, словосполучення, забезпечує швидке їх запам’ятовування, що, у свою чергу, сприяє розвитку такої психічної функції як пам’ять.

Перед тим, як розпочати читання і письмо, треба створити необхідну базу: навчити дитину артикулювати і розпізнавати звуки, щоб було що позначати літерами, опанувати певну кількість іноземних слів, щоб було що прочитати і записати. А тому навчання літер та формування первинних навичок письма варто розпочинати після вступного усного курсу.

Навчаючись читати рідною мовою, діти вимовляють букву за буквою, потім складають їх у слова. Такий

спосіб навчання читання близький для українських дітей. За таким же принципом працює метод фоніксів, що базується на “прочитуванні” літер, тобто — вимовлянні найхарактернішого для тієї чи іншої літери звука, який вона продукує. Треба продумати презентацію кожної букви, а також відповідного слова-символа, перший звук якого співпадає зі звуком букви. У такий спосіб діти опановують звуко-буквені відповідності, знання яких їм допоможе у формуванні первинних навичок читання простих односкладових слів вже у 1-му класі. Ігри з картками-фоніксами, з розрізною абеткою сприятимуть вивченню учнями відповідностей “буква-звук”, навчать першокласників вимовляти слова по звуках, а згодом, об’єднуючи їх, прочитувати слова в цілому. Вимовляння слів по звуках сприятиме також фонетично усвідомленому написанню перших слів.

Зауважимо, що діти шести років навчаються читати не за правилами, а за аналогією, тому після вивчення всіх звуків, що позначаються буквами, їм варто пропонувати завдання на читання слів, що римуються. За допомогою попередньо засвоєних в усній та графічній формі слів учні намагатимуться читати елементарні речення, які можна укласти з ними та відтворювати на письмі за зразком.

Мови відповідних корінних народів та національних меншин

У 2018/2019 навчальному році учні початкової школи вивчатимуть мови відповідних корінних народів та національних меншин за такими навчальними програмами:

у 1-му класі — за типовими навчальними програмами для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу та національної меншини (наказ МОН України від 21.03.2018 № 268);

у 2–4-х класах — за навчальними програмами з мов національних меншин для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами відповідних корінних народів та національних меншин та закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою (Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.), Типових освітніх програм (наказ МОН України від 20.04.2018 № 407), що розміщені на офіційному сайті МОН України).

Програми розроблено на основі Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературна освітня галузь), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, і згідно з положеннями Концепції Нової української школи. Навчальні програми з мов відповідних корінних народів та національних меншин використовуються як складова частина Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко для 1-2-х класів, та Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна для 1-2-х класів.

Навчання з мов відповідних корінних народів і національних меншин учнів 2–4-х класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами відповідних

корінних народів і національних меншин та українською мовою здійснюватиметься за підручниками 2012–2015 років видання.

Навчання з мов відповідних корінних народів і національних меншин учнів 1-го класу закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами відповідних корінних народів і національних меншин та українською мовою Нової української школи здійснюватиметься за підручниками, що будуть видані за результатами проведення конкурсного відбору проектів підручників для 1-го класу закладів загальної середньої освіти.

Надзвичайно актуальними є розвиток громадянської освіти й системна цілеспрямована робота з об'єднання країни, розвитку міжрегіональних зв'язків, інтеграційних процесів і співпраці. Відповіддю на ці виклики може бути увага до регіональних особливостей та їхнє широке представлення в загальноукраїнському контексті, а також системний, інтегрований, компетентнісний підходи до знайомства з оточуючим середовищем і інклюзія у широкому сенсі цього слова. Формування громадянської та соціальної компетентності дітей — також важливий компонент розвитку дитини й підготовки її до реалій життя у світі, що швидко змінюється.

Саме для набуття практичних життєвих навичок й компетентностей був розроблений наскрізний інтегрований курс "Культура добросусідства". Зміст курсу інтегрований і, таким чином дає змогу здобувачеві освіти побачити явища навколишнього життя в їх взаємозв'язку і взаємовпливі. Пріоритетність виховних та розвивальних завдань через активну практичну діяльність сприятиме формуванню певних навичок і моделей поведінки, у першу чергу, спрямованих на розвиток особистості, її культурної компетентності, громадянської свідомості й повагу до різноманіття.

Повний перелік навчальної літератури для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами відповідних корінних народів і національних меншин подано в Переліку навчальних програм, підручників та навчальних посібників, рекомендованих МОН України у 2018/2019 навчальному році.

Детальніше щодо особливостей вивчення мов відповідних корінних народів і національних меншин зазначається нижче, у частині про вивчення мов відповідних корінних народів і національних меншин, інтегрованого курсу "Література" у 2–11-му класах закладів загальної середньої освіти.

Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи

Оцінювання першокласників здійснюється вербально.

Оцінювання учнів 2–4-х класів здійснюється відповідно до Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, затверджених наказом МОН України від 19.08.2016 № 1009 "Про орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи".

Розкладу уроків

Створення сприятливих умов навчання першокласників задля безболісної їх адаптації до систематичного шкільного навчання та успішного поступу в розвитку, зняття статичного напруження першокласників за одночасного виконання навчальних програм з усіх предметів забезпечується при складанні розкладу уроків. Необхідно дотримуватись оптимального співвідношення навчального навантаження протягом дня, тижня з урахуванням психофізіологічних та фізичних можливостей першокласників.

Обов'язковим є дотримання Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПін 5.5.2.008-01).

Розклад уроків повинен враховувати оптимальне співвідношення навчального навантаження протягом тижня, а також правильне чергування протягом дня і тижня навчальних предметів, що потребують різного рівня інтелектуального напруження в процесі роботи. Крім того, при складанні розкладу уроків необхідно враховувати динаміку розумової працездатності учнів протягом дня та тижня.

Навчальні предмети, що вимагають значного розумового напруження — мови, математику, — доцільно ставити в розкладі другими і третіми уроками. Навчальні предмети, пов'язані з активною руховою діяльністю (фізична культура; фізична культура (хореографія), а також інтегрований курс "Мистецтво"/"Музичне мистецтво", "Образотворче мистецтво" доцільно проводити на першому, четвертому, п'ятому уроках. Інтегрований курс "Я досліджую світ" та введення в навчальний день ранкових зустрічей (як особливої форми роботи, що визначає тематику дня, мотивує на діяльність, забезпечує позитивну атмосферу в учнівському колективі) вносять у розклад уроків в 1-х класах певні особливості. Оскільки ранкові зустрічі входять у часові межі уроку інтегрованого курсу "Я досліджую світ", то цей урок щодня у розкладі є першим; 2 рази на тиждень розклад містить два уроки інтегрованого курсу протягом дня (перший і третій/четвертий/п'ятий).

При складанні розкладу уроків для 1-х класів необхідно враховувати чинні вимоги щодо організації навчального тижня. Зокрема, робочий тиждень передбачає для учнів 1-го класу протягом навчального року додатковий розвантажувальний день — четвер, у розклад якого не вводяться предмети, що потребують значного розумового напруження (математика, мови).

В умовах упровадження інтегрованого навчання, для якого характерні змінність видів навчальної діяльності, комплексність вирішуваних завдань, навчальний час на окремі уроки протягом дня з урахуванням перерв може зменшуватись або збільшуватись (наприклад частіше, але меншими за тривалістю робити перерви), але сумарно, протягом дня/тижня, час, відведений навчальним планом на певний урок/-и, має відповідати

навчальному плану. Зміни меж уроку мають бути дидактично обґрунтованими і не зумовлювати зниження якості освітнього процесу.

Для профілактики стомлюваності, порушення статури, зору учнів 1-х класів у процесі навчальної діяльності учнів необхідно через кожні 15 хвилин уроку проводити фізкультхвилинки, що складаються з динамічних, дихальних вправ, вправ для збереження зору, пальчикової гімнастики тощо. Учитель повинен весь час стимулювати учнів дотримуватись правильної постави під час виконання письмових робіт за партою.

Упровадження педагогіки партнерства, компетентнісного й інтегративного підходів в освітній процес передбачає активне включення дітей в організацію навчального дня. З урахуванням вибору дітей щодо змісту роботи, видів діяльності та зважаючи на навчальні можливості й потреби учнів, учитель з урахуванням дидактичної доцільності може вносити корективи в тематику і режим навчального дня, розклад уроків. Важливо, щоб освітній процес у цілому привів до досягнення загальних очікуваних результатів, визначених освітньою програмою закладу освіти.

Освітнє середовище*

Концепцією Нової української школи та Державним стандартом початкової освіти передбачено, що в шкільному житті зростає частка групової ігрової, проектної і дослідницької діяльності, мають бути урізноманітнені варіанти упорядкування освітнього середовища. Крім класичних варіантів класних кімнат, доцільно використовувати мобільні робочі місця, які можна легко трансформувати для групової роботи. У плануванні і дизайні освітнього середовища першорядним має бути спрямування на розвиток дитини і мотивування її до навчання.

Освітнє середовище в початкових класах має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними та в безпеці. Вимоги щодо забезпечення належних умов для навчання і виховання учнів, зокрема 1-х класів, у закладах загальної середньої освіти встановлено Державними санітарними правилами і нормами влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01).

В освітньому середовищі Нової української школи є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості учням робити власний вибір, можливості для розвитку нових та вдосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших. Щоб освітнє середовище заохочувало дітей до самовизначення і сприяло розвитку їхніх спроможностей, необхідно, щоб воно було мобільним, легко трансформувалося для колективної, групової

роботи. Крім того, всі навчальні об'єкти, якими безпечно можуть користуватись учні, мають бути доступними дитині, щоб вона мала змогу вільно пересуватися класом для пошуку необхідних навчальних матеріалів. Це забезпечуватиме можливості здійснювати вибір у класі і, відповідно, приймати самостійні рішення щодо навчальної діяльності, усвідомлюючи при цьому наслідки вибору.

Концепцією Нової української школи передбачено створення умов для особистісно орієнтованого навчання. Ефективна індивідуалізація й диференціація навчального процесу може бути забезпечена через організацію навчальних центрів, які відображають навчальні потреби й інтереси дітей. Функціональність навчальних центрів має бути спрямована на створення умов для дослідницької діяльності дітей, розвиток самостійності, організації роботи дітей у парах, малих групах, а також індивідуально. У навчальних центрах можна проводити різні види навчальної діяльності, тому вони мають містити різні навчальні матеріали.

Важливими навчальними центрами для першого класу є такі: центр читання і письма, природознавства, математичний і мистецький. Їх наповнюваність має забезпечити виконання навчальних програм. Зокрема, центр читання і письма може містити книги, карти, глобус, плакати, вірші, написані на великих аркушах паперу, письмове приладдя (олівці, маркери, фломастери), папір, клей або скоч (липка стрічка), діркопробивач, мотузки, комп'ютер і навушники — для забезпечення можливості слухати і дивитися історії всім разом або окремим дітям; центр природознавства — камінці, мушлі, інші природні матеріали, магніти, збільшувальне скло, терези, довідкову літературу, журнали з природознавства, кімнатні рослини; мистецький центр (центр образотворчого мистецтва) — фарби й пензлі, глину (пластилін), старі журнали, папір, приладдя для письма й малювання, мольберт; центр математики — матеріали для лічби (пластикові іграшки, кубики різних розмірів, фабричні або саморобні предмети для лічби), пазли, доміно, лінійки, терези, інші засоби для вимірювання, ігри.

На початку навчального року важливо познайомити дітей з кожним навчальним центром, показати їм, як використовуються різні матеріали, спільно виробити правила роботи в центрах. Коли діти будуть добре орієнтуватися в розміщенні відповідних навчальних матеріалів, учитель може додавати поступово нові навчальні матеріали до наявних навчальних центрів або створювати нові центри залежно від дидактичної доцільності на даному етапі навчання.

Ефективність впровадження нового Державного стандарту початкової освіти в практику діяльності шкіл буде досягнута за умови партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, залучення батьків до навчально-виховних заходів, конструктивної взаємодії учителів.

* Підзаголовок додано редакцією.

**Запрошуємо до участі
у Всеукраїнському конкурсі освітніх технологій — 2018**
(початкова освіта)

Мета Конкурсу:

- активізація творчого пошуку практиків і науковців у галузі початкової освіти;
- підтримка і популяризація кращих освітніх технологій, спрямованих на реалізацію завдань сучасної початкової школи.

На Конкурс подаються текстові й ілюстративні оригінальні (не опубліковані раніше) матеріали, які висвітлюють ефективні технології розвитку, навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку — як цілісно (детальний опис технології та її застосування), так і фрагментарно (конспекти уроків, сценарії освітніх заходів, результати проведення педагогічних експериментальних досліджень, добірки вправ, завдань, ігор тощо).

До участі у Конкурсі запрошуються практики та науковці — педагоги (вчителі, методисти, викладачі та студенти), психологи, управлінці, медики.

Матеріали разом із заявкою на участь слід надсилати до редакції журналу “Учитель початкової школи” (e-mail: uchitel@dsvit.com.ua; поштова адреса: Видавництво “Світич”, 04053, Київ, а/с 36). Бланк заявки подано нижче.

Переможці Конкурсу будуть нагороджені грамотами і дипломами. Всі відзначені роботи — опубліковані в журналі “Учитель початкової школи”. Автори публікацій отримують гонорари.

Термін подання робіт — до 1 грудня 2018 р.

04053, -53 / 36 : (044) 486-13-32
e-mail: uchitel@dsvit.com.ua (: ")

ЗАЯВКА*

на участь у Всеукраїнському конкурсі освітніх технологій — 2018

()

_____ () _____

Контактні дані

(вказати дом., роб., моб.) _____

E-mail _____

_____ () _____

“Учитель початкової школи”,

*

